

Öğrencilerin Proje Anadolu İmam Hatip Liselerini Tercih Nedenleri ve Mesleki Eğilimleri

Students' Motivations for Choosing Project Anatolian Imam Hatip High Schools and Their Career Tendency

Mahmut ZENGİN

Doç. Dr., Sakarya Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Din Eğitimi Anabilim Dalı
Assoc. Prof., Sakarya University, Faculty of Theology, Department of Religious Education,
Sakarya / Turkey
zengin@sakarya.edu.tr

ORCID ID: 0000-0002-9042-7379

Davut KARAMAN

Doktora Öğrencisi, Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Felsefe ve
Din Bilimleri Anabilim Dalı
PhD. Student, Sakarya University, Institute of Social Sciences, Philosophy and Religious
Sciences Sakarya / Turkey
davutkaraman54@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-2778-8574

Makale Bilgisi | Article Information

Makale Türü / Article Type: Araştırma Makalesi / Research Article

Geliş Tarihi / Date Received: 3 Temmuz / July 2020

Kabul Tarihi / Date Accepted: 15 Eylül / September 2020

Yayın Tarihi / Date Published: 31 Aralık / December 2020

Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık / December

DOI: 10.29288/ilted.763282

Atıf / Citation: Zengin, Mahmut - Karaman, Davut. "Öğrencilerin Proje Anadolu İmam Hatip Liselerini Tercih Nedenleri ve Mesleki Eğilimleri / Students' Motivations for Choosing Project Anatolian Imam Hatip High Schools and Their Career Tendency". *ilted: ilahiyyat tetkikleri dergisi / journal of ilahiyyat researches* 54 (Aralık / December 2020/2), 403-431. doi: 10.29288/ilted.763282

İntihal: Bu makale, özel bir yazılımca taranmıştır. İntihal tespit edilmemiştir.

Plagiarism: This article has been scanned by a special software. No plagiarism detected.
web: <http://dergipark.gov.tr/ilted> | <mailto:ilahiyyatdergi@atauni.edu.tr>

Copyright © Published by Atatürk Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi /
Ataturk University, Faculty of Theology, Erzurum, 25240 Turkey
Bütün hakları saklıdır. / All right reserved.

Öz*

Bu araştırma, yeni bir uygulama olarak İmam Hatip Okullarında program çeşitliliği ve proje okul uygulamasını, öğrencilerin proje AİHL'yi tercih nedenlerini ve mesleki yönelimlerini incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırmada nicel araştırma yöntemi ve betimsel tarama modeli tercih edilmiştir. Türkiye genelinde 22 ilden tespit edilen 35 Proje AİHL'deki toplam 4802 öğrenciye anket uygulanmıştır. Araştırmamızda anketlerin uygulanacağı örneklem illerin tespitinde Türkiye İstatistik Kurumu'nun Türkiye bölgeler sınıflamasından yararlanılmıştır. Bu araştırmayla 2014 yılından itibaren AİHL'lerde yeni bir model olarak uygulamaya konulan program çeşitliliği ve 2016 yılında başlayan proje okul uygulamasına yönelik sürdürülen çalışmalara katkı sunulması hedeflenmektedir. Elde edilen verilere göre proje AİHL'de okumayı seçen öğrencilerin bu tercihlerinde aile istek ve yönlendirmesi, okulun proje okulu olması, TEOG-LGS sınav puanı, İmam Hatip'li olma arzusu, okulun iyi bir üniversite kazandıracığı düşüncesi ve iyi bir din eğitimi alma talebinin en belirgin faktörler olduğu tespit edilmiştir. Öğrencilerin mesleki yönelimlerinde ise daha çok tıp, eczacılık, diş hekimliği ile mühendislik ve mimarlık gibi fen ve matematik bilimleri ile ilgili alanları seçme eğiliminde oldukları görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: *Din Eğitimi, İmam Hatip Lisesi, Proje Anadolu İmam Hatip Lisesi, Proje Okul Uygulaması, Program Çeşitliliği, Mesleki Eğilim.*

Abstract

This research aims to examine the variety of programs and project school applications in Imam Hatip Schools as a new practice, the reasons for the students' choice, and their career tendencies. In the study, quantitative research methods and descriptive survey model were used. A total of 4802 students from 35 Project Anatolian Imam Hatip High Schools, which were identified from 22 provinces across Turkey, were surveyed. In our research, the region classification of Turkey by the Turkish Statistical Institute has been benefited from for the determination of the sample provinces to which our survey was to be applied. This research aims to contribute to the variety of programs implemented as a new model in Anatolian Imam Hatip High Schools since 2014, and to the on-going works for the project school application that started in 2016. According to the obtained data, family wishes and guidance, the school being a project school, TEOG-LGS examination scores, the desire to having the identity of Imam Hatip Schools, the idea that the school will bring a good university and the demand for good religious education have been identified as the most obvious factors which affect the choices of the students who prefer to study at Anatolian Imam Hatip High Schools. In the career orientation of students, they tend to choose more fields related to science and mathematics sciences such as medicine, pharmacy, dentistry, engineering, and architecture.

Keywords: *Religious Education, Imam Hatip High School, Project Anatolian Imam Hatip High School, Project School Application, Program Variety, Career Tendency.*

Extended Summary

Imam Hatip schools, which serve as a type of school in the Turkish education system, have expanded their goals as a reflection of the people's demand for religious education in the school, and have gained a qualification of a school that prepares students for higher education as well as for reli-

* Bu çalışma, Doç. Dr. Mahmut Zengin danışmanlığında Davut Karaman tarafından hazırlanan "İmam Hatip Liselerinde Program Çeşitliliği ve Proje Okul Uygulamaları" adlı doktora tezinden üretilmiştir. / This study has derived from Ph.D. Thesis entitled "Programme Varieties and Project School Applications in Imam Hatip High Schools" prepared by Davut Karaman under the supervision of Assoc. Prof. Mahmut Zengin; Bu araştırma, Sakarya Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulu'nun 6.02.2019 tarihli izni ile uygulanmıştır. This research was carried out with the permission of Sakarya University Social Sciences and Humanities Ethics Committee dated 06.02.2019.

gious services in the historical process. As a matter of fact, in recent years their function of educating students for various professions of higher education has become much more obvious. In the context of improving the quality of education in Imam Hatip schools and making them more qualified, “program diversity” was started in 2014, and “Project School” implementation was started in 2016. Different programs have started to be implemented in the fields of science, social sciences, theology, Qur’anic memorization, foreign language, art, or sports to allow students to study in Anatolian Imam Hatip High Schools to develop them by their interests. Unlike other schools, at the project Anatolian Imam Hatip High Schools (AIHL) different course loads are prepared for each type of program. For instance, project AIHLs, which implement a science program, use the same program with the Science High Schools, except for some courses. With the implementation of program diversity and project school implementation, they continue to give courses about religious sciences that are traditionally carried out in these schools. This study examines the program diversity and project school implementation at Anatolian Imam Hatip schools, which is a new application, as well as the motivations of the students in choosing Project AIHLs and their career tendencies. In this study, which used a descriptive survey model, a total of 4802 students were surveyed in 35 projects AIHLs from 22 provinces throughout Turkey. In determining the sample provinces where the surveys will be applied, the Turkish Statistical Institute’s classification of Turkey’s regions was used. The data, which were collected between April-June 2019, are subjected to descriptive analysis and made chi-square analysis for independent variables. When project AIHL students’ reasons of choosing these schools are examined they can be listed as follows; family orientation (% 27,6), desire to prefer a project school (% 17,2), a score of entrance exam for high schools (TEOG-LGS) to provide entrance to this school (% 13,7), to be a part of AIHL (% 11,7), thinking that this school will lead to a good university (% 8,5). Significant differences were found at the students’ project AIHL preferences in terms of variables such as gender, grade levels, family income, and family educational status. In terms of gender variables, male students stated that they preferred these schools with more family orientation than female students. Because it is a project school, the rate of female students in preference is higher than male students, while male students preferring project AIHL with the idea of being a part of it is higher than female students. When it is viewed in terms of the grade level; in the preference of project AIHL, the rate of family influence is increasing in parallel with grade level, while the rate of preference increasing because of being a project school in lower grades. The students’ preferences whose family has low income are found a meaningful relationship between choosing the schools which are close to their houses and preferring the project schools, and the rates of these students are higher than the other students. Otherwise, as the family income status increased, it is seen that in project AIHL preferences of the students, the thought of getting into a decent university is increasing. As the level of education of parents decreases, the preference rate for obtaining a better religious education increases, and as the level of education increases, the preference rate of the project AIHL for studying in a good university increases. Besides, as the level of education of the father increases, the rate of those who choose to be a part of Imam Hatip schools increases. These findings show that in choices of students belonging to families with high educational status, the desire to study at a better university, in other words, the expectation of academic success is effective. In the study, the following about career tendencies of project AIHL students were determined: while the faculties where students show the most orientation are medicine, pharmacy, dentistry, healthcare (%30,5) and, engineering and architecture (22,8%). Law faculties (11,9%), police, military and security units (7,1%), teaching faculties (5,0%), psychological counseling/guidance and psychology (5,0%), and faculties of theology (4,6%) follows these faculties. According to the gender variable, it is understood that the career tendency of female students is higher than male students on the faculties of health (medicine, pharmacy, faculty of dentistry, etc.), teaching, psychological counselling/guidance, and psychology, however, male students show more tendency to engineering and architecture, police-military services, theology, and sports sciences than female students. It is observed that as the grade level raises the rate of tendencies decreases in the field

of health, while it increases in the fields of police-military services, teaching, and theology faculties. As the family income status increases, the tendency on the fields of medicine, pharmacy, and dentistry increases, while as the income status decreases, the tendency on the field of police-military services, and sports sciences increases. These findings show that students of high-income families tend to choose high-income professions. As the parents' educational status rises, students' tendencies on engineering and architecture increases, while parents' educational level decreases, the tendency on police-military services, theology, teaching, and sports sciences increases. It can be assumed that less preference towards these professions is related to the perception by the students who have higher education and higher income level that their social prestige is lower.

GİRİŞ

1924 yılından beri Türk Eğitim sistemi içinde örgün eğitim yapan bir kurum olan İmam Hatip Okulları, Tevhid-i Tedrisat Kanunu'nun 4. Maddesinin amir hükmü doğrultusunda din hizmetleri için gerekli olan din görevlilerinin yetiştirilmesi amacıyla kurulmuş olmakla birlikte tarihsel süreçte halkın okulda din eğitimi talebinin bir yansıması olarak kuruluş amacını genişleterek fonksiyonlar icra etmiştir. Bu okullar, gerek siyasi yönetimler gerekse toplumun farklı kesimleri tarafından ortaya çıkış şekli, amaçları, öğretim programları, öğrencileri, mezunları ve benzeri birçok boyutuyla sürekli bir meşruiyet sorunu ile karşı karşıya bırakılmıştır.¹

Bir okul türü olarak İmam Hatip Okullarının siyasi gelişmelere bağlı olarak Cumhuriyet döneminde istikrarlı bir gelişim seyri gerçekleştiremediği söylenebilir. Tarihsel olarak bakıldığında 1923-1924 eğitim-öğretim yılında 29 yerde açılan bu okulların öğretim süresi 4 yıl olarak belirlenmiştir.² Ancak; İmam-Hatip okullarının sayısı yıldan yıla azalmış, 1930 yılında öğrenci yokluğu sebep gösterilerek hepsi kapatılmıştır.³ 1950 yılına gelindiğinde, 20 yıldır din görevlisi yetiştiren bir kurumun bulunmayışı sebebiyle halkın din hizmetlerine olan ihtiyacının şiddetli boyutlara ulaşması ve çok partili hayata geçişin getirdiği demokratik ortam⁴ gibi nedenler İmam-Hatip okullarının tekrar açılmasını zorunlu kılmıştır. 1951 yılında 7 ilde ilkokula dayalı 4 yıllık ortaokul olarak İmam-Hatip okulları açılmıştır.⁵ Ardından 1954-55 ders yılında 3 yıllık lise kısımları açılarak öğretim süreleri 7 yıl olan kurumlar olarak eğitim tarihindeki yerini almıştır.⁶ 1971 yılında dört yıllık birinci

¹ Mahmut Zengin, "Modern Türkiye'de Din ve Eğitim Politikaları Ekseninde İmam Hatip Okulları Üzerine Bir Analiz", *Geleceğin İnşasında İmam Hatip Okulları*, ed. İhsan Erdem vd. (Malatya: İnönü Üniversitesi Yayınevi, 2017), 1/41.

² Mustafa Öcal, "Kuruluşundan Günümüze İmam-Hatip Liseleri", *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 6 (1999), 204.

³ Nahit Dinçer, *1913'ten Günümüze İmam-Hatip Okulları Meselesi*, haz. Ertuğrul Düzdağ (İstanbul: Şule Yayınları, 1998), 57-60.

⁴ Şaban Sitembölükbaşı, *Türkiye'de İslam'ın Yeniden İnkişafı (1950-1960)* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1995), 15; Halis Ayhan, *Türkiye'de Din Eğitimi* (İstanbul: Dem Yayınları, 2014), 165.

⁵ Mustafa Öcal, "Kuruluşundan Günümüze İmam-Hatip Liseleri", 216.

⁶ Halis Ayhan, *Türkiye'de Din Eğitimi*, 166; Suat Cebeci, *Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye'de Din Eğitimi* (Ankara: Akçağ Yayıncılık, 2005), 180.

devresi kapatılan, üç yıllık ikinci evreleri dört yıla çıkarılan, 1974 yılında tekrar orta kısımları açılan bu okulların 1998 yılında tekrar orta kısımları kapatılmıştır.⁷

28 Şubat sürecinde bu okulların orta kısımları kapatılmış, okul ve öğrenci sayılarında ciddi bir azalma yaşanmıştır. 2002 yılında Adalet ve Kalkınma Partisi'nin seçimleri kazanarak tek başına iktidara gelmesi sonrasında İmam Hatip Okullarının orta kısmının tekrar açılması, üniversiteye girişte uygulanan katsayı engelinin kaldırılması gibi problemlerin çözümüne yönelik çeşitli adımlar atılmış olmasına rağmen 2012 yılına kadar beklentileri tam olarak karşılayacak bir çözüm üretilme imkanı olmamıştır. 30 Mart 2012 tarih ve 6287 sayılı İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun ile 8 yıllık kesintisiz zorunlu eğitim yerine, 12 yıllık zorunlu kademeli eğitim getirilerek eğitim sistemi üç kademeye ayrılmıştır. İlk kademe 4 yıl süreli ilkokul, ikinci kademe 4 yıl süreli ortaokul / İmam Hatip Ortaokulu ve üçüncü kademe 4 yıl süreli lise şeklinde düzenlenerek⁸ imam hatip ortaokulları tekrar açılmıştır. Bu tarihten itibaren İmam Hatip Ortaokulu (İHO) ve İmam Hatip Lisesi (İHL) isimleri ile yeni okullar açılmaya ve öğrenci sayıları artmaya başlarken, üniversiteye girişle ilgili sorunlar da çözüme kavuşturulmuştur.

İmam Hatip Okullarının bu gelişmeler sonrasında okul ve öğrenci sayılarına bakıldığında 2018-2019 öğretim yılı itibarıyla 3394 İHO'da, 761,785 öğrenci; 1624 AİHL'de ise 605,869 öğrenci öğrenim görmektedir. Türk eğitim sistemi içinde genel okullaşma ve öğrenci sayıları bağlamında değerlendirildiğinde 18,935 ortaokuldan % 17,92'si İHO'dan ve tüm ortaokul öğrencilerinin % 13,53'ü İHO öğrencilerinden; ortaöğretim sistemi içerisindeki 12,506 ortaöğretim kurumundan % 12,98'i Anadolu İmam Hatip Lisesi (AİHL) ve tüm lise öğrencilerinin % 10,72'si AİHL öğrencilerinden oluşmaktadır.⁹

İmam Hatip okulları, süreç içerisinde sadece Türkiye ile sınırlı bir model olarak kalmamış, yurt dışında yaşayan başta Türk vatandaşları olmak üzere akraba toplulukların ve Müslüman azınlıkların din eğitimi ve din görevlisi ihtiyaçlarının karşılanması yanında, özellikle 11 Eylül 2001 saldırıları sonrasında kurumsal yapısı, öğretim programları ve yetiştirdiği insan modeliyle uluslararası ilginin de odağı haline gelmiştir. Pozitif bilimler ile dini ilimleri birleştiren program yapısıyla dünyanın pek çok yerindeki Müslüman toplumlar bu okul modelini incelemeye başlamış, bu süreçte yurt dışında İmam-hatip okulları benzeri eğitim kurumları açılmaya başla-

⁷ Mustafa Öcal, "İmam-Hatip Liselerinde Din Eğitimi", *Din Eğitimi*, ed. Mustafa Köylü - Nurullah Altaş (Ankara: Gündüz Matbaacılık, 2012), 226.

⁸ İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, *Resmî Gazete* 28261 (11 Nisan 2012), Kanun No. 6287, md. 9.

⁹ Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), *Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2018-2019* (PDF: Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2019), 131.

miş ya da farklı ülkelerden öğrencilerin Türkiye’de bu okullarda öğrenim görmeleri sağlanmıştır.¹⁰

Son yıllarda Türk Eğitim sisteminde niteliği arttırmak amacıyla yeni bir uygulama modeli olarak “Proje” Anadolu İmam Hatip Liseleri ihdas edilerek gerek orta- okul gerekse İHO’larda okuyan öğrencilerin tercih edebileceği ortaöğretim düzeyinde nitelikli okullar oluşturulmaya başlanmıştır. İmam hatip okullarındaki program çeşitliliği ve proje okul uygulaması ile Proje İHO ve Proje AİHL’lerde eğitim kalitesine yönelik çalışmalar bu okullara olan ilgiyi arttırmaktadır. Bu sürecin ilk adımında öncelikle AİHL’lerde öğrencilerin tercih ettikleri bir alanda kendilerini geliştirmelerine imkan sağlamak için 2014 yılında “program çeşitliliği” uygulaması başlatılmıştır. Ardından 01.09.2016 tarih ve 29818 sayılı Resmi Gazetede Yayınlanan Milli Eğitim Bakanlığı Özel Program ve Proje Uygulayan Eğitim Kurumları Yönetmeliği ile AİHL’ler içerisinde proje okulu olma şartlarını taşıyanlar proje okulu olarak belirlenmiş ve seçilen okullarda proje okul uygulaması başlatılmıştır. MEB’in hazırladığı “2023 Vizyon Belgesi” kapsamında da desteklenen program çeşitliliği hızla gelişerek devam etmektedir.¹¹

Bu çalışmada öncelikle yeni bir uygulama olarak son yıllarda hayata geçirilen İmam Hatip okullarında program çeşitliliği ve proje okul uygulaması ana hatlarıyla incelenmekte, ayrıca öğrencilerin Proje Anadolu İmam Hatip Liselerini tercih etme nedenleri ve mesleki yönelimleri analiz edilmektedir. Yeni bir uygulama olması nedeniyle İmam Hatip okullarındaki program çeşitliliği ve proje okul uygulamasına yönelik henüz yeterli düzeyde bilimsel çalışmalar yapılmamıştır. Bu çalışma konu üzerinde yapılan en kapsamlı araştırma olması yönüyle ilk olma özelliğini taşımaktadır. Yeni bir uygulama modeli olan program çeşitliliği ve proje okul uygulamasının incelenmesi, saha gerçekliklerini yansıtmaya ve bu konuda geliştirilecek politikalara ve yapılacak düzenlemelere katkı sağlaması açısından önemlidir. Araştırmanın temel amacı, proje AİHL uygulama modelinin özelliklerini tespit etmek, ayrıca proje AİHL’de öğrenim gören öğrencilerin bu okulları tercih nedenlerini ve mesleki yönelimlerini ortaya koymaktır. Bu amaç doğrultusunda konunun şu alt sorular bağlamında incelenmesi amaçlanmaktadır:

1. İmam Hatip okullarında program çeşitliliği ve proje okul uygulaması nedir?
2. Öğrenciler, proje AİHL’yi niçin tercih etmektedirler?
3. Proje AİHL öğrencilerinin mesleki yönelimleri nasıldır?

¹⁰ İbrahim Aşlamacı, *Pakistan Medreselerine Bir Model Olarak İmam-Hatip Okulları* (İstanbul: Dem Yayınları, 2014), 155.

¹¹ Milli Eğitim Bakanlığı, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, *Anadolu İmam Hatip Liselerinde Program Çeşitliliği (Proje Okulları) Kitapçığı* (Ankara: 2018), 6.

1. ANADOLU İMAM HATİP LİSELERİNDE PROGRAM ÇEŞİTLİLİĞİ VE PROJE OKUL UYGULAMASI

2014 tarih ve 6528 sayılı “Milli Eğitim Temel Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun” kapsamında Milli Eğitim Bakanlığına “proje okulu” açma imkanı verilmiştir. Kanunda proje okulları “yurt içinde ve yurt dışında yerli veya yabancı kurum ve kuruluşlarla veya başka ülkelerle işbirliği anlaşmaları çerçevesinde kurulan ve ulusal veya uluslararası proje yürüten okul ve kurumlar ile belirli eğitim reformu ve programları uygulayan okul” olarak tanımlanmıştır.¹²

2016 yılında ise yukarıda belirtilen kanun kapsamında proje okulları ile ilgili iş ve işlemleri düzenlemek amacıyla 01.09.2016 tarih ve 29818 sayılı Resmi Gazetede Yayınlanan “Milli Eğitim Bakanlığı Özel Program ve Proje Uygulayan Eğitim Kurumları Yönetmeliği” hazırlanarak yürürlüğe girmiştir.¹³ İlgili mevzuata göre proje okullarının belirlenmesi ve proje okulu olmaktan çıkarılması belli şartlara bağlanmakta, proje okulu açılmasına yönelik başvurular proje okulu belirleme komisyonu tarafından değerlendirilmekte, yönetici ve öğretmen atamalarında özel şartlar aranmaktadır. Ayrıca proje okullarında ders vermek üzere üniversitelerden öğretim elemanları görevlendirilebilmekte, ulusal veya uluslararası proje yürüten, belirli eğitim reform ve programları uygulayan eğitim kurumlarında okul yönetimine rehberlik yapmak üzere proje danışma kurulu oluşturulabilmektedir.¹⁴

1.1. Program Çeşitliliği ve Proje Okul Uygulamasının Ayırıcı Özellikleri

İmam Hatip Liseleri fen, sosyal, dil, spor, sanat ve kültür dersleri ile birlikte temel İslam bilimlerine dair dersleri barındıran bir program yapısına sahiptir. Ayrıca Anadolu İHL’lerde öğrencilerin ilgi alanları doğrultusunda kendilerini geliştirmelerine fırsat vermek amacıyla 2014 yılından itibaren “program çeşitliliği” uygulaması hayata geçirilmiştir. Program çeşitliliğinin temel amacı, öğrencilerin fen bilimleri, sosyal bilimler, ilahiyat, hafızlık, yabancı dil, sanat veya spor alanlarında daha yoğun bir eğitim almak suretiyle kendilerini geliştirmeleri, ayrıca üniversiteye hazırlanmalarının sağlanması şeklinde ifade edilmiştir.¹⁵ Bu doğrultuda AİHL’lerin yanı sıra dil, fen ve sosyal bilimler, hafızlık, geleneksel/çağdaş

¹² Milli Eğitim Temel Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, *Resmi Gazete* 28941 (1 Mart 2014), Kanun No. 6528, md. 22/9.

¹³ Milli Eğitim Bakanlığı Özel Program ve Proje Uygulayan Eğitim Kurumları Yönetmeliği, *Resmi Gazete* 29818 (1 Eylül 2016), md. 1/1.

¹⁴ Milli Eğitim Bakanlığı Özel Program ve Proje Uygulayan Eğitim Kurumları Yönetmeliği, md. 5-17.

¹⁵ Milli Eğitim Bakanlığı, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, *Anadolu İmam Hatip Liselerinde Program Çeşitliliği (Proje Okulları) Kitapçığı*, 6.

sanatlar, musiki ve spor, uluslararası AİHL¹⁶, yabancı dil ve fen bilimleri programı uygulayan teknoloji AİHL'leri¹⁷ açılmıştır.

2016 yılında yürürlüğe giren yönetmelik, bütün kurumları kapsadığı gibi Anadolu İmam Hatip Liselerini de kapsamaktadır. Bu tarihten itibaren Anadolu İmam Hatip Liseleri içerisinde proje okulu olma şartlarını taşıyanlar proje okulu olarak belirlenmiştir. Anadolu İHL'lerde uygulanan program çeşitliliği, bu okullarda devam ettiği gibi proje okulu statüsünü alan AİHL'lerde de uygulanmaya başlamıştır. Proje AİHL'lerde hafızlık ile fen ve sosyal bilimler programı ana program olarak uygulanmakta olup, bazı proje İHL'lerde birden fazla program da uygulanabilmektedir. Örneğin; İstanbul Üsküdar Hakkı Demir AİHL Fen ve Sosyal Bilimler Proje Okulu merkezi sınavla Fen ve Sosyal Bilimler Programına, yetenekle de Geleneksel ve Çağdaş/Görsel Sanatlar ve Musiki Programına öğrenci almaktadır.

Proje Anadolu İmam Hatip Okullarını diğer okullardan farklı kılan bazı özellikleri bulunmaktadır. Yönetimsel açıdan okul müdürüne yardımcılarını seçme ve öğretmen kadrosunu oluşturma imkanı verilmesi bunların başında gelmektedir. Uygulamada bu imkanın ne derece etkin kullanıldığına dair bir veri henüz olmamakla birlikte okul yöneticisine uyumlu ve başarılı bir ekip oluşturmak suretiyle eğitim liderliği yapabilme imkanının verilmesi Türk eğitim sistemi açısından önemli bir yenilik olarak kabul edilebilir. Proje okullarında yönetici ve öğretmenlerin en fazla sekiz yıl çalışabilmesi, her yıl performans değerlendirmesinin yapılması, merkezi sınavla öğrenci alınması, sınıf mevcutlarının en fazla 30 öğrenciden oluşması, çeşitli paydaşların katılımıyla danışma kurulunun oluşturulması, proje yürütme komisyonunun zorunlu olması, koordinatör öğretmen uygulaması, ulusal ve uluslararası eğitim programları ve projelerin uygulanması¹⁸, her bir proje okul türü için vizyon belgelerinin olması, üniversite ve STK'larla protokoller yapılabilmesi diğer farklılıklar olarak ifade edilebilir.¹⁹

Program/proje uygulayan İmam hatip okullarında çalışacak öğretmenlerin görevlendirmeleri doğrudan Bakan tarafından yapılmaktadır.²⁰ Görevlendirilecek öğretmenlerin pedagojik formasyon, alan bilgisi ve genel kültür alanlarında yetkin, proje okullarının çalışma koşullarına uyum sağlayabilecek, özgün projelerde görev alabilecek, teknoloji kullanma yeterliliğine sahip olmalarına dikkat edilmektedir. Proje okullarında oluşturulan danışma kurulları, proje/program uygulayan

¹⁶ Milli Eğitim Bakanlığı, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, *Anadolu İmam Hatip Liselerinde Program Çeşitliliği (Proje Okulları) Kitapçığı*, 8.

¹⁷ Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), "Teknoloji Anadolu İmam Hatip Lisesi Açılıyor" (Erişim 21 Haziran 2020).

¹⁸ Proje AİHL'lerde Cambridge Uluslararası Ortaöğrenim Sertifikası (IGCSE) Programı ve IB (International Baccalaureate) Diploma Programı, Erasmus plus, E-Twinning, Bilim Seyyahları gibi yürütülen uluslararası program ve projeler bunlara örnek olarak gösterilebilir.

¹⁹ Milli Eğitim Bakanlığı Özel Program ve Proje Uygulayan Eğitim Kurumları Yönetmeliği, md. 5-17.

²⁰ Milli Eğitim Temel Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, md. 1/1.

AİHL/İHO ve Uluslararası AİHL'lerin üniversiteler, kamu ve özel sektör kuruluşları ile diğer paydaşlar arasındaki işbirliğini ve bu işbirliğinin sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla oluşturulmaktadır.²¹ Proje okullarında yer alan proje yürütme komisyonu ise okullarda yapılan sosyal, kültürel, bilimsel, spor ve sanatsal etkinlikleri gerçekleştirmektedirler.²² Proje okulları ayrıca üniversiteler, çeşitli dernek, vakıf ve STK'larla yaptıkları iş birlikleri ve protokoller yoluyla öğrencilerini akademik ortam ve imkanlardan yararlandırmaya çalışmaktadırlar.²³

Proje AİHL'lerde öne çıkan yeniliklerden bir tanesi de okullar arasında uygulama birlikteliği sağlamak ve bir yol haritası oluşturmak için her proje türü için vizyon belgelerinin hazırlanmış olmasıdır. Din Öğretimi Genel Müdürlüğü tarafından nitelikli ve sürdürülebilir bir eğitimi hedefleyerek hazırlanan bu vizyon belgelerinde okulların eğitim ortamları ve fiziki imkanları, öğretmen ve eğitim yöneticileri, akademik gelişim, öğrencilerin mesleki gelişimi, Değerler Eğitimi, Bilim, Sanat, Spor, Sosyal ve Kültürel Etkinlikler, Çevre ve Paydaşlarla İşbirliği ile İzleme ve Değerlendirme Alanı olmak üzere 7 alanda destekleyici ve düzenleyici perspektifler sunulmaktadır. Vizyon belgelerinde çizilen çerçeve doğrultusunda okulların çalışmaları Kalite Takip Sistemi (KTS) ile izlenmektedir.²⁴ Proje okullarının diğer okullardan fiziki şartlar yönüyle de görece daha iyi durumda oldukları söylenebilir. Bu bağlamda Proje AİHL'lerin zenginleştirilmiş, çok amaçlı, özgün tasarlanmış eğitim ortamlarına sahip olmaları önemsenmektedir.²⁵

1. 2. Proje AİHL'lerin Program Yapısı

Diğer okullardan farklı olarak proje AİHL'lerde her bir program türü için farklı ders yükleri hazırlanmış ve 2018-2019 eğitim öğretim yılında uygulamaya konulmuştur. Proje Anadolu İHL ile Anadolu İHL'lerin haftalık toplam ders yükü 40 saat olarak belirlenmiştir. Fen ve sosyal bilimler programı uygulayan proje AİHL'lerin haftalık ders çizelgelerinde seçmeli dersler tüm öğrenciler için önceden belirlenmiş olup sabit bir program olarak sunulmaktadır. Anadolu İHL'lerde ise seçmeli dersler okulların imkanları doğrultusunda seçilecek dersi karşılayacak öğretmen bulunması, dersi en az 10 öğrencinin seçmesi²⁶ gibi belirli şartların gerçekleşmesine bağlı olarak planlanmaktadır. Proje Anadolu İHL'lere göre Anadolu İHL'lerde öğrencilerin seçmeli dersleri oluşturmalarında daha esnek bir anlayış benimsenmiştir.

²¹ Milli Eğitim Bakanlığı, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, "Özel Program ve Proje Uygulayan (Program/Proje) İmam Hatip Okulları Danışma Kurulu Uygulama Usul ve Esasları" (Erişim 25 Ocak 2020).

²² Milli Eğitim Bakanlığı, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, *Anadolu İmam Hatip Liselerinde Program Çeşitliliği (Proje Okulları) Kitapçığı*, 45

²³ Milli Eğitim Bakanlığı, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, *Anadolu İmam Hatip Liselerinde Program Çeşitliliği (Proje Okulları) Kitapçığı*, 124.

²⁴ Milli Eğitim Bakanlığı, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, *Anadolu İmam Hatip Liselerinde Program Çeşitliliği (Proje Okulları) Kitapçığı*, 111.

²⁵ Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), Din Öğretimi Genel Müdürlüğü. "Anadolu İmam Hatip Liseleri, İmam Hatip Ortaokulları Vizyon Belgesi" (Erişim 12 Haziran 2020).

²⁶ Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği, *Resmi Gazete* 28758 (7 Eylül 2013), md. 11/4.

Proje AİHL'lerin ders çizelgeleri incelendiğinde fen bilimleri programı uygulayan proje AİHL'de öğrenciler; 10. sınıfta 2 saat Matematik Tarihi ve Uygulamaları; 11. sınıfta 6 saat Matematik, 4 saat Fizik, 4 saat Kimya ve 4 saat Biyoloji (toplam 18 saat), 12. sınıflarda da 6 saat Matematik, 4 saat Fizik, 4 saat Kimya ve 4 saat Biyoloji 2 saat Fen Bilimleri Tarihi ve Uygulamaları derslerini alarak toplamda 20 saat Fen Bilimleri alanına ait ders seçmiş olmaktadır. Bu ders çizelgesi ile fen bilimleri programı uygulayan proje AİHL'ler Fen Liseleri ile aynı programı uygulamakta olup, sadece yabancı dil, spor-sanat ve bilgisayar bilimi gibi derslerde farklılıklar bulunmaktadır.²⁷ Sosyal bilimler programı uygulayan proje AİHL'de ise öğrenciler 10. sınıfta 2 saat Sosyal Bilim Çalışmaları; 11. sınıfta; 2 saat Türk Dili ve Edebiyatı, 5 saat Matematik, 4 saat Coğrafya, 2 saat Mantık, 2 saat Sosyoloji, 2 saat Psikoloji ve 1 saat Osmanlı Türkçesi (toplam 18 saat); 12. sınıfta ise; 3 saat Türk Dili ve Edebiyatı, 6 saat Matematik, 4 saat Coğrafya, 2 saat Sosyoloji, 1 saat İslam Bilim Tarihi ve 4 saat Çağdaş Türk ve Dünya Tarihi derslerini alarak toplamda 20 saat Sosyal Bilimler alanına ait dersleri görmektedirler. Böylece öğrenciler AİHL'de Sosyal Bilimler alanındaki derslerini Sosyal Bilimler Liseleri ile yakın bir şekilde almaktadırlar.²⁸

Tablo 1: AİHL ile Fen ve Sosyal Bilimler Proje AİHL'lerin Haftalık Ders Yüklerinin Karşılaştırılması

Sınıf Düzeyi	AİHL Haftalık Ders Çizelgesi ²⁹				Fen ve Sosyal Bilimler Proje AİHL Haftalık Ders Çizelgesi ³⁰			
	9	10	11	12	9	10	11	12
Ortak Dersler	33	29	12	10	33	28	12	10
Rehberlik	1				1			
Meslek Dersleri	6	11	12	12	6	10	10	10
Seçmeli Dersler			16	18		2	18	20
Toplam	40	40	40	40	40	40	40	40

Tablo 1'de Fen ve Sosyal Bilimler Proje AİHL'lerde meslek derslerinin AİHL'lerden farklı olarak 5 saat daha az, seçmeli derslerin ise 6 saat fazla planlandığı görülmektedir. Meslek dersleri ile ilgili farka bakıldığında Anadolu İHL öğrencileri lise öğrenimleri sürecinde Kur'an-ı Kerim dersini 9. sınıfta 5 saat, 10. sınıfta 4 saat, 11. sınıfta 4 saat ve 12. sınıfta 3 saat; Arapça dersini 9. sınıfta 4 saat, 10, 11 ve 12. sınıfta 3'er saat; Dinler Tarihi dersini ise 12. sınıfta 2 saat görmektedirler. Buna karşın proje AİHL öğrencileri lise öğrenimleri boyunca Kur'an-ı Kerim dersini 9. sınıfta 5 saat, 10. sınıfta 4 saat, 11 ve 12. sınıfta 3'er saat; Arapça dersini ise 9. sınıfta

²⁷ Milli Eğitim Bakanlığı, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, *Anadolu İmam Hatip Liselerinde Program Çeşitliliği (Proje Okulları) Kitapçığı*, 52.

²⁸ Milli Eğitim Bakanlığı, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü, *Anadolu İmam Hatip Liselerinde Program Çeşitliliği (Proje Okulları) Kitapçığı*, 54.

²⁹ Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), "Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı 19.02.2018 Tarih ve 56 Sayılı AİHL Haftalık Ders Çizelgesi" (Erişim 15 Nisan 2020).

³⁰ MEB, "Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı 19.02.2018 Tarih ve 56 Sayılı AİHL Haftalık Ders Çizelgesi".

4 saat, 10, 11 ve 12. sınıfta 2’şer saat görmektedirler. Dinler Tarihi dersi ise 12. sınıfta 1 saat olarak yer almaktadır.

1.3. Proje AİHL’lerde Uygulanan Programlar

2020-2021 yılına ait Milli Eğitim Bakanlığı’nın kontenjan listesinde Merkezi Sınav ile öğrenci alan 466 tane Proje AİHL bulunmaktadır. Sınavla öğrenci alan program/proje uygulayan Anadolu İmam Hatip Lisesine 2020 yılı itibarıyla Merkezi Sınav ile 42.008 öğrenci alınması öngörülmektedir. Bu rakam Merkezi Sınavı giren öğrencilerin yaklaşık % 3’nü oluşturmaktadır.³¹

2020-2021 yılına ait Milli Eğitim Bakanlığı’nın sınavla öğrenci alacak ortaöğretim kurumlarına ilişkin merkezi sınav başvuru ve uygulama kılavuzunda ve Din Öğretimi Genel Müdürlüğü web sitesinde yayınlanan okullar listesinde belirtilen proje okullarında uygulanan programlar Tablo 2’de sunulmuştur.³²

Tablo 2: Program Çeşitliliği Bağlamında Proje AİHL’lerde Uygulanan Programlar³³

Proje AİHL’lerde Uygulanan Programlar	Okul Sayısı	Öğrenci Kabul Şekli
Fen ve Sosyal Bilimler Programı	412	Merkezi Sınav (LGS)
Hazırlıklı Yabancı Dil Programı	34	Merkezi Sınav (LGS)
Hafızlık Programı	8	Merkezi Sınav (LGS)+Hafızlık Belgesi
Uluslararası Program	13	Merkezi Sınav (LGS)
Geleneksel/Çağdaş Görsel Sanatlar Programı	11	Yetenek Sınavı
Musiki Programı	13	Yetenek Sınavı
Spor Programı	4	Yetenek Sınavı
İlahiyat ve Din Hizmetleri Alanı Hafızlık Odak Programı	4	Merkezi Sınav (LGS)+ Yetenek Sınavı
Yabancı Dil ve Fen Bilimleri Programı Uygulayan Teknoloji AİHL	1	Merkezi Sınav (LGS)
Fen ve Sosyal Bilimler Programı	64	Adrese Dayalı-Sınavsız
İHO Örgün Eğitimle Birlikte Hafızlık Programı	51	Okul Bazlı Sınav+Mülakat
Hafız öğrencilerin eğitim gördüğü program	27	Okul Bazlı Sınav+Hafızlık Belgesi

³¹ Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), “2020 yılı Sınavla Öğrenci Alacak Ortaöğretim Kurumlarına İlişkin Merkezi Sınav Başvuru ve Uygulama Kılavuzu” (Erişim 10 Haziran 2020).

³² Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), Din Öğretimi Genel Müdürlüğü. “Din Öğretimi Genel Müdürlüğüne Bağlı Okullar” (Erişim 10 Haziran 2020)

³³ Proje AİHL’lerin uyguladığı ana program Hafızlık Eğitimi ya da Fen ve Sosyal Bilimler Programıdır. Diğer programlar yan programlardır. Tüm Hazırlık Dil Programı uygulayan okullar ve/veya Uluslararası Program uygulayan okullar aynı zamanda Fen ve Sosyal Bilimler Programı uygulayan okullardır. Program Çeşitliliği sayesinde eğitim kurumları birden fazla program uygulayabildiğinden program çeşitliliğinde birim bazda toplam sayı, genel program toplam sayısından fazladır.

2. YÖNTEM

2.1. Araştırmanın Modeli

2014 yılında uygulamaya konulan program çeşitliliği ve 2016 yılında başlatılan proje okul uygulamasını ve öğrencilerin bu okulları tercih nedenlerini incelemeyi amaçlayan bu çalışmada betimsel tarama modeli kullanılmıştır. Betimsel tarama modeli, yaygın olarak incelenecek kitlelerin araştırmaya konu özelliklerini belirlemek amacıyla yapılan taramalardır.³⁴ Ayrıca betimsel tarama modeli; geçmişte veya halen var olan bir durumu, var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan araştırma yaklaşımıdır.³⁵ Bu bağlamda araştırmada öğrencilerin proje AİHL'leri tercih nedenleri ve mesleki yönelimlerini belirlemek üzere hazırlanan anket soruları kullanılmıştır.

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evrenini 2018-2019 öğretim yılında Türkiye'deki Proje AİHL'lerde öğrenim gören tüm öğrenciler oluşturmaktadır. Araştırmanın örneklemini ise 22 ilden tespit edilen 35 proje AİHL'den toplam 4802 öğrenciden oluşmaktadır. Araştırmada anketlerin uygulanacağı örneklem illerin tespitinde evreni temsil gücünün daha yüksek olması için TÜİK'in Türkiye bölgeler sınıflamasından yararlanılmıştır. İllerdeki okulların tespitinde Din öğretimi Genel Müdürlüğü ve İl Milli Eğitim Müdürlüklerindeki yetkililerle iletişime geçilerek farklı sosyo-demografik özellikler taşıyan bölgelerdeki okulların tespiti konusunda yardım alınmıştır.

Araştırmaya dahil edilen iller ve öğrenci sayıları şöyledir: TR1-İstanbul (715), TR2 Batı Marmara-Tekirdağ (142), Edirne (144), TR3 Ege-Manisa (143), İzmir (176), Muğla (127), TR4 Doğu Marmara-Kocaeli (155), TR5 Batı Anadolu-Ankara (389), TR6 Akdeniz-Antalya (265), Kahramanmaraş (113), TR7 Orta Anadolu-Kayseri (211), TR8 Batı Karadeniz-Samsun (262), Ordu (132), TR9 Doğu Karadeniz-Trabzon (130), Rize (154), TRA Kuzeydoğu Anadolu-Van (283), Ağrı (154), Erzincan (136), Erzurum (275), TRB Orta Anadolu-Malatya (285), TRC Güneydoğu Anadolu-Diyarbakır (137), Şanlıurfa (274).

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada bilgi toplama aracı olarak anket formu kullanılmıştır. Amaca yönelik anket hazırlanmadan önce İHO, genel ortaokul ve AİHL'lerine ilişkin ampirik çalışmalar ve araştırmanın kapsamı ile ilgili olan farklı alanlarda yapılmış veri toplama araçları incelenmiştir. Öncelikle anketleri oluşturan soru ve maddeler amaca uygunluk ve anlaşılabilirlik açısından din eğitimi alanında iki akademisyen tarafından incelenmiş ve gerekli düzeltmeler yapıldıktan sonra anketlerin uygulanabilirli-

³⁴ Abdullah Can, *SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi* (Ankara: Pegem Akademi, 2018), 8.

³⁵ Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (Ankara: Nobel Yayınları, 2019), 79-81.

ğini test etmek için Sakarya’da 100 öğrenciye pilot uygulama yapılmış, ardından anket formu uygulamaya hazır hale getirilmiştir.

2.4. Veri Toplama Süreci ve Analizi

Araştırmanın izin işlemleri sonrasında, öğrenci anket verileri 2018–2019 öğretim yılı bahar dönemi Nisan, Mayıs ve Haziran aylarında toplanmıştır. Örneklem olarak belirlenen illerin İl Milli Eğitim Müdürlüklerinden yetkililerle iletişim kurularak araştırma hakkında bilgi verilmiş ve kendilerinden illerindeki farklı sosyodemografik bölgelerden okulların belirlenmesinde destek alınmıştır. Belirlenen okulların yönetimleri ile de iletişime geçilerek uygulama öncesi bilgilendirme yapılmış ve uygun gün kararlaştırılmıştır. Anket formları posta yoluyla veya bizzat okullara gidilerek öğrencilere ders saatlerinde ve sınıflarda yüz yüze uygulanmıştır. Tarafımızca gidilemeyen okullardaki anket uygulaması öğretmenler tarafından gerçekleştirilmiştir. Anket uygulama öncesinde öğrencilere araştırma hakkında gerekli açıklamalar yapılmış, bilgilerin bilimsel amaçla kullanılacağı, toplu olarak değerlendirileceği ve bu nedenle isim ya da numara yazmamaları gerektiği ifade edilmiştir. 5000 öğrenciye anket uygulanmış olup; 4802 tanesi dikkate alınmıştır. 198 adet anket formu öğrencilerin anket formlarındaki cevaplama alanlarını karalamaları, tüm şıkları işaretleyerek formları özensiz doldurmaları, anket formundaki soruların çoğunluğunu boş bırakmaları vb. sebeplerle dikkate alınmamıştır.

Araştırma kapsamında elde edilen veriler SPSS 22.0 paket programı ile analiz edilmiş, analizlerde anlamlılık düzeyi $p \leq 0.05$ olarak alınmıştır. Betimsel istatistiklerin yanı sıra verilerin bağımsız değişkenler açısından anlamlı farklılık oluşturup oluşturmadığı ki-kare analizi ile test edilmiştir. Ki-Kare analizine yönelik veriler, çalışmanın sınırlarını aşacağı için tablo olarak verilmemiş, ilgili sorulara dair tabloların altında metin olarak değerlendirilmiştir.

3. BULGULAR

3.1. Proje AİHL Öğrencilerinin Kişisel Bilgilerine Yönelik Bulgular

Araştırmaya katılan Proje AİHL öğrencilerinin cinsiyet ve sınıf düzeyine göre dağılımları Tablo 3’te sunulmuştur.

Tablo 3: Proje AİHL Öğrencilerinin Cinsiyet ve Sınıf Düzeyine Göre Dağılımı

	Sınıf	9. sınıf		10. sınıf		11. sınıf		12. sınıf		Toplam	
		f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Cinsiyet	Kız	641	13,3	606	12,6	603	12,6	515	10,7	2365	49,3
	Erkek	701	14,6	691	14,4	633	13,2	412	8,6	2437	50,7
	Toplam	1342	27,9	1297	27,0	1236	25,7	927	19,3	4802	100

Araştırmaya katılan 4802 öğrencinin % 50,7'si erkek, %49,3'ü kız öğrencidir. Öğrencilerin % 27,9'u 9. sınıf, % 27'si 10. sınıf, %25,7'si 11. sınıf ve % 19,3'ü ise 12. sınıflardan oluşmaktadır. Araştırmaya katılan öğrencilerin cinsiyet dağılımı birbirine yakındır. Proje AİHL'lerin 2016 yılında açılmaya başladığı dikkate alındığında, ilk açılan okulların ve öğrencilerin sayısı 2018-2019 eğitim öğretim yılına göre daha az sayıdadır. Bu nedenle araştırmamıza katılan 11. ve 12. sınıf öğrencilerinin oranı sınıf düzeyi bakımından daha az sayıdadır.

Araştırmaya katılan Proje AİHL öğrencilerinin okullarında öğrenim gördükleri programlara göre dağılımları Tablo 4'te sunulmuştur.

Tablo 4: Proje AİHL Öğrencilerinin Öğrenim Gördükleri Proje Okullarına Göre Dağılımı

Öğrencilerin Öğrenim Gördükleri Proje Okulları	<i>f</i>	%
Fen ve Sosyal Bilimler Proje Okulu	3670	76,4
Hazırlık Sınıfı ile Dil Programı Uygulayan Fen ve Sosyal Bilimler Proje Okulu	990	20,6
Musiki Programı Uygulayan Fen ve Sosyal Bilimler Proje Okulu	42	,9
Hafızlık Programı Uygulayan Fen ve Sosyal Bilimler Proje Okulu	38	,8
Geleneksel ve Çağdaş Görsel Sanatlar Programı Uygulayan Fen ve Sosyal Bilimler Proje Okulu	62	1,3
Toplam	4802	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin % 76,4'ü sadece Fen ve Sosyal Bilimler Proje Okulunda, %20,6'sı Hazırlık Sınıfı ile Dil Programı Uygulayan Fen ve Sosyal Bilimler Proje okulunda, %1,3'ü Geleneksel ve Çağdaş Görsel Sanatlar Programı Uygulayan Fen ve Sosyal Bilimler Proje Okulunda, %0,9'u Musiki Programı Uygulayan Fen ve Sosyal Bilimler Proje Okulunda, %0,8'i Hafızlık Programı Uygulayan Fen ve Sosyal Bilimler Proje Okulunda öğrenim görmektedirler.

Proje AİHL öğrencilerinin sosyo-demografik özellikleriyle ilgili araştırmada elde edilen veriler aşağıdaki tablolarda sunulmuştur.

Tablo 5: Proje AİHL Öğrencilerinin Aile Gelir Düzeyine Göre Dağılımı

Aile Gelir Düzeyi	<i>f</i>	%
İyi	2039	42,5
Orta	2434	50,7
Düşük	305	6,3
Cevapsız	24	,5
Toplam	4802	100,0

Araştırmada Proje İHL öğrencilerinin aile gelir düzeyi kendi öznel algıları doğrultusunda ölçülmüştür. Buna göre öğrencilerin % 50,7'si aile gelir düzeyini “orta”, % 42,5'i “iyi”, % 6,3'ü aile gelirlerini “düşük” olarak belirtmiştir. Öğrencilerin % 0,5'i ise aile gelirleri ile ilgili soruya cevap vermemiştir.

Tablo 6: Proje AİHL Öğrencilerinin Anne- Baba Eğitim Durumlarına Göre Dağılımı

Eğitim Durumu	Anne Eğitim Durumu		Baba Eğitim Durumu	
	<i>f</i>	%	<i>f</i>	%
Okuryazar değil	344	7,2	55	1,1
İlkokul Mezunu	1638	34,1	860	17,9
Ortaokul Mezunu	857	17,8	747	15,6
Lise Mezunu	1025	21,3	1235	25,7
Yüksekokul Mezunu	108	2,2	194	4,0
Üniversite Mezunu	711	14,8	1347	28,1
Y. Lisans / Doktora Mezunu	97	2,0	345	7,2
Cevapsız	22	,4	19	,4
Toplam	4802	100,0	4802	100,0

Araştırmaya katılan öğrencilerin annelerinin % 7,2'si okur-yazar değil, % 34,1'i ilkokul, % 17,8'i ortaokul, % 21,3'ü lise, % 2,2'si yüksekokul, % 14,8'i üniversite, % 2,0'si ise lisansüstü mezundur. Öğrencilerin % 0,4'ü annelerinin eğitim durumları ile ilgili soruya cevap vermemiştir. Öğrencilerin babalarının 1,1'i okur-yazar değil, % 17,9'u ilkokul, % 15,6'sı ortaokul, % 25,7'si lise, % 4,0'ü yüksekokul, % 28,1'i üniversite, % 7,2'si ise lisansüstü mezundur. Öğrencilerin % 0,4'ü babalarının eğitim durumları ile ilgili soruya cevap vermemiştir. Bu verilere göre proje AİHL öğrencilerinin babalarının eğitim düzeylerinin annelere göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

3.2. Öğrencilerin Proje AİHL Tercih Nedenlerine Yönelik Bulgular

Araştırmada Proje AİHL öğrencilerine bu okulları tercihlerinde en fazla etkili olan sebebi belirtmeleri istenmiştir. Bu konu ile ilgili öğrencilerin verdikleri cevaplar Tablo 7'de sunulmuştur.

Tablo 7: Öğrencilerin Proje Anadolu İmam Hatip Lisesi'ni Tercih Sebepleri

Öğrencilerin Proje Anadolu İmam Hatip Lisesi'ni Tercih Sebepleri	<i>f</i>	%
Ailem yönlendirdiği için bu okulu tercih ettim	1323	27,6
Proje okulu olduğu için tercih ettim	825	17,2
TEOG-LGS puanımın bu okulu kazanmamı sağladığı için tercih ettim	658	13,7

Bu okulu imam hatipli olmak için tercih ettim	560	11,7
Bu okulu iyi bir üniversite kazandıracığını düşündüğüm için tercih ettim	406	8,5
Bu okulda iyi bir din eğitimi alacağımı düşündüğüm için tercih ettim	314	6,5
Ortaokuldaki öğretmenlerim istediği için tercih ettim	241	5,0
Arkadaşlarım tercih ettiği için ben de tercih ettim	105	2,2
Akrabalarım yönlendirdiği için bu okulu tercih ettim	95	2,0
Bu okulun fiziki şartları (Laboratuvar, kütüphane, spor salonu...) iyi olduğu için tercih ettim	89	1,9
Bu okulda sosyal, kültürel ve sportif faaliyetler çok olduğu için tercih ettim	64	1,3
Bu okulu evimize yakın olması sebebiyle tercih ettim	59	1,2
Pansiyonlu okul olması sebebi ile tercih ettim	42	0,9
Cevapsız	21	,4
Toplam	4802	100,0

Tablo 7’de görüldüğü gibi araştırmaya katılan Proje AİHL öğrencilerinden bu okulları ailesinin yönlendirmesi ile tercih edenlerin oranı % 27,6, proje okulu olduğu için tercih edenler % 17,2, TEOG-LGS puanlarının bu okulu kazanmalarını sağladığı için tercih edenler % 13,7, İmam hatipli olmak için bu okulları tercih edenlerin oranı ise % 8,5’ tir. Ayrıca araştırmaya katılan öğrencilerin % 6,5’i bu okulda iyi bir din eğitimi alacağımı düşündüğü için tercih ettiğini, % 5,0’i ortaokuldaki öğretmenlerinin yönlendirmesi ile tercih ettiğini, % 2,2’si arkadaşlarının tercih ettiği için kendilerinin tercih ettiğini, % 2,0’si akrabalarının yönlendirmesi ile bu okulu tercih ettiğini, % 1,9’u bu okulun fiziki şartları (Laboratuvar, kütüphane, spor salonu...) iyi olduğu için tercih ettiğini belirtmiştir. Proje okullarında sosyal, kültürel ve sportif faaliyetler çok olduğu için tercih edenlerin oranı % 1,3, evine yakın olması sebebiyle tercih ettiğini belirtenler % 1,2, pansiyonlu okul olması sebebiyle tercih edenlerin oranı ise % 0,9’dur. Öğrencilerin % 0,4’ü ise bu soruya cevap vermemiştir.

Bu verilere göre öğrencilerin Proje AİHL’yi tercih etmelerinde sırasıyla aile yönlendirmesi, bu okulların proje okulu olmaları, TEOG-LGS puanlarının bu okulu kazanmalarına yetmesi, imam hatipli olma arzusu, iyi bir üniversite kazandıracığı düşüncesi ile iyi bir din eğitimi alma düşüncesinin en belirgin faktörler olduğu anlaşılmaktadır. Bu veriler ışığında öğrencilerin Proje İHL tercihlerinde aile faktörü ile okulların özelliklerinin belirleyici olduğu söylenebilir.

Öğrencilerin Proje AİHL'yi tercih nedenleri değişkenler açısından analiz edildiğinde cinsiyet, sınıf düzeyi, aile gelir durumu ile anne-baba eğitim düzeyine göre anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. **Cinsiyet** değişkeni açısından ailesi tarafından yönlendirildiğini belirten kız öğrencilerin oranı % 26,5, erkek öğrencilerin oranı ise % 28,8'dir. Buna göre erkek öğrencilerin kız öğrencilere göre daha fazla aile yönlendirmesi ile proje AİHL'yi tercih ettikleri görülmektedir. Kız öğrencilerin % 19,3'ü proje okulu olduğu için tercihte bulunduğunu belirtirken, bu oran erkek öğrencilerde % 15,3'te kalmıştır ($p=,001<,05$). Bu da kız öğrencilerin proje okulu olduğu için tercih etme oranlarının erkek öğrencilerden daha yüksek olduğunu göstermektedir. Cinsiyet değişkeni açısından proje okulunu imam hatipli olmak için tercih ettiğini belirten kız öğrencilerin oranı % 10,7 iken, bu oran erkek öğrencilerde % 12,7 çıkmıştır. Bu durum, erkek öğrencilerin imam hatipli olmak için proje AİHL'yi tercih etme oranının kız öğrencilerden daha yüksek olduğunu göstermektedir.

Öğrencilerin proje AİHL'yi tercih etmelerine etki eden faktörler **sınıf düzeyi** açısından incelendiğinde anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p=,000<,05$). Buna göre 9. Sınıf öğrencilerinin % 15,3'ü, 10. Sınıfların % 27,7'si, 11. Sınıfların % 35'i, 12. Sınıf öğrencilerinin ise % 36,6'sı ailelerinin yönlendirmesi ile bu okulu tercih ettiğini belirtmişlerdir. Bu oranlar sınıf yükseldikçe okul tercihinde ailenin etkisinin daha fazla olduğunu göstermektedir. Proje okulu olduğu için tercih ettiğini belirten 9. Sınıf öğrencilerinin oranı % 23,1, 10. sınıf öğrencilerinin % 19,4, 11. Sınıf öğrencilerinin % 12,2, 12. Sınıf öğrencilerinin oranı ise % 8,0'dir. Bu bağlamda sınıf düzeyi düştükçe proje okulu olma nedeniyle tercih etme oranı artmaktadır. TEOG-LGS puanlarının bu okulları kazanmalarını sağladığını belirten 9. sınıf öğrencilerin oranı % 19,2, 10. sınıf öğrencilerinin %12,6, 11. sınıf öğrencilerinin % 8,8, 12. sınıf öğrencilerinin ise % 14,1'dir. Buna göre 9. Sınıf öğrencilerinin diğer sınıf düzeylerine göre bu okulları tercih etmelerinde TEOG-LGS puanlarının daha fazla etkili olduğu görülmektedir. Bu okulları iyi bir üniversite kazandıracığını düşündüğü için tercih ettiğini belirten 9. sınıf öğrencilerinin oranı % 12,6, 10. sınıf öğrencilerinin % 8,0, 11. sınıf öğrencilerinin 6,8, 12. sınıf öğrencilerinin oranı ise 5,4'tür. Bu veriler sınıf düzeyi yükseldikçe öğrencilerin bu okulları iyi bir üniversite kazandırma nedeniyle tercih etme oranı düşmektedir. Bu okulları imam hatipli olmak için tercih ettiğini belirten 9. sınıf öğrencilerinin oranı % 9,6, 10. sınıf öğrencilerinin % 11,1, 11. sınıf öğrencilerinin % 12,9, 12. sınıf öğrencilerinin oranı ise, % 14,1'dir. Bu oranlar sınıf düzeyi yükseldikçe okul tercihinde İmam hatipli olma düşüncesinin daha fazla olduğunu göstermektedir. Ayrıca sınıf düzeyinin yükselmesiyle öğrencilerin yıllara göre değişen okul deneyiminin tercihi anlamlandırma biçimini değiştirdiği de ifade edilebilir.

Öğrencilerin proje AİHL'yi tercih etmelerine etki eden faktörler **aile gelir durumu** açısından incelendiğinde anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p=,000<,05$). Bu-

na göre okulu eve yakın olması sebebi ile tercih ettiğini belirten aile gelir durumu iyi öğrencilerin oranı % 1,1, aile gelir durumu orta öğrencilerin % 1,2, aile gelir durumu düşük öğrencilerin ise %3,0'tür. Buna göre aile gelir durumu düşük öğrencilerin okul tercihlerinde okulun eve yakınlığının daha fazla etkili olduğu görülmektedir. Bu okulları iyi bir üniversite kazandıracağını düşündüğü için tercih ettiğini belirten aile gelir durumu iyi öğrencilerin oranı % 9,9, aile gelir durumu orta öğrencilerin % 7,5, aile gelir durumu düşük öğrencilerin ise %6,9'dur. Bu bağlamda öğrencilerin aile gelir durumları yükseldikçe öğrencilerin okul tercihlerinde iyi bir üniversiteyi kazanma düşüncesinin etkisi de artmaktadır. Bu okulları ortaokuldaki öğretmenleri istediği için tercih ettiğini belirten aile gelir durumu iyi öğrencilerin oranı % 4,2, aile gelir durumu orta öğrencilerin % 5,2, aile gelir durumu düşük öğrencilerin ise % 8,9'dur. Buna göre aile gelir durumu düştükçe öğrencilerin okul tercihlerinde ortaokuldaki öğretmenlerin etkisinin arttığı görülmektedir.

Öğrencilerin proje AİHL'yi tercih etmelerine etki eden faktörler **anne eğitim düzeyi** açısından incelendiğinde anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p=,000<,05$). Buna göre bu okulları iyi bir din eğitimi alacağını düşündüğü için tercih ettiğini belirten annesi okur-yazar olmayan öğrencilerin oranı % 10,5, ilkokul mezunu % 7,3, ortaokul mezunu % 6,2, lise mezunu % 5,6, yüksekokul mezunu % 5,6, üniversite mezunu % 5,4, Yüksek Lisans/Doktora mezunu ise % 3,1'dir. Bu bağlamda öğrencilerin okul tercihinde anne eğitim durumu düştükçe iyi bir din eğitimi alacakları düşüncesinin arttığı görülmektedir. Bu okulları iyi bir üniversite kazandıracağını düşündüğü için tercih ettiğini belirten annesi okur-yazar olmayan öğrencilerin oranı % 3,8, ilkokul mezunu % 7,6, ortaokul mezunu % 7,8, lise mezunu % 10,0, yüksekokul mezunu % 12,1, üniversite mezunu % 10,2, Yüksek Lisans/Doktora mezunu ise % 13,5'tir. Buna göre öğrencilerin okul tercihinde anne eğitim durumu yükseldikçe iyi bir üniversiteyi kazanma düşüncesinin de arttığı görülmektedir. Bu okulları ortaokuldaki öğretmenleri istediği için tercih ettiğini belirten annesi okur-yazar olmayan öğrencilerin oranı % 9,3, ilkokul mezunu % 6,5, ortaokul mezunu % 4,1, lise mezunu % 4,4, yüksekokul mezunu % 0,0, üniversite mezunu % 2,4, Yüksek Lisans/Doktora mezunu ise % 5,2'dir. Bu veriler öğrencilerin büyük çoğunluğunda anne eğitim düzeyi düştükçe öğrencilerin okul tercihlerinde ortaokuldaki öğretmenlerin etkisinin arttığı görülmektedir.

Öğrencilerin proje AİHL'yi tercih etmelerine etki eden faktörler **baba eğitim düzeyi** açısından incelendiğinde anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p=,000<,05$). Buna göre bu okulları iyi bir din eğitimi alacağını düşündüğü için tercih ettiğini belirten babası okur-yazar olmayan öğrencilerin oranı % 14,5, ilkokul mezunu % 7,7, ortaokul mezunu % 7,5, lise mezunu % 5,8, yüksekokul mezunu % 3,6, üniversite mezunu % 6,2, Yüksek Lisans/Doktora mezunu ise % 5,8'dir. Bu bağlamda öğrencilerin okul tercihinde baba eğitim durumu düştükçe iyi bir din eğitimi alacakları düşüncesinin arttığı görülmektedir. Bu okulları iyi bir üniversite kazandıra-

cağını düşündüğü için tercih ettiğini belirten babası okur-yazar olmayan öğrencilerin oranı % 5,5, ilkokul mezunu % 6,6, ortaokul mezunu % 7,5, lise mezunu % 7,9, yüksekokul mezunu % 13,0, üniversite mezunu % 10,0, Yüksek Lisans/Doktora mezunu ise % 9,6'dır. Buna göre öğrencilerin okul tercihinde baba eğitim durumu yükseldikçe iyi bir üniversiteyi kazanma düşüncesinin de arttığı görülmektedir. Bu okulları imam hatipli olmak için tercih ettiğini belirten babası okur-yazar olmayan öğrencilerin oranı % 9,1, ilkokul mezunu % 10,9, ortaokul mezunu % 11,1, lise mezunu % 10,8, yüksekokul mezunu % 9,8, üniversite mezunu % 12,7, Yüksek Lisans/Doktora mezunu ise % 16,3'tür. Bu bağlamda öğrencilerin okul tercihinde baba eğitim durumu yükseldikçe imam hatipli olma düşüncesinin arttığı görülmektedir. Bu okulları ortaokuldaki öğretmenleri istediği için tercih ettiğini belirten babası okur-yazar olmayan öğrencilerin oranı % 5,5, ilkokul mezunu % 9,4, ortaokul mezunu % 5,7, lise mezunu % 4,8, yüksekokul mezunu % 4,1, üniversite mezunu % 2,8, Yüksek Lisans/Doktora mezunu ise % 3,5'dir. Bu veriler öğrencilerin büyük çoğunluğunda baba eğitim düzeyi düştükçe öğrencilerin okul tercihlerinde ortaokuldaki öğretmenlerin etkisinin arttığı görülmektedir.

3.3. Proje AİHL Öğrencilerinin Mesleki Eğilimlerine Dair Bulgular

Proje AİHL öğrencilerinin ileride yapmayı düşündükleri meslekler ve çalışma alanları bu okullara ilişkin yapılan tartışmaların önemli başlıklarından birisini teşkil etmektedir. Bu kapsamda öğrencilere meslek alanları belirtilerek ileride hangi mesleği yapmak istediklerine dair bir soru yöneltilmiştir. Araştırmaya katılan Proje AİHL öğrencilerinin bu soruya verdikleri cevapların frekans ve yüzdeler dağılımı Tablo 8'de sunulmuştur.

Tablo 8: Proje AİHL Öğrencilerinin Mesleki Eğilimlerine Göre Dağılımı

Proje AİHL Öğrencilerinin Mesleki Eğilimleri	<i>f</i>	%
Tıp, Eczacılık, Dış Hekimliği ve Sağlık Alanları	1464	30,5
Mühendislik ve Mimarlık	1094	22,8
Adalet ve Hukuk	572	11,9
Polis, Asker ve Güvenlik Birimleri	340	7,1
Eğitim-Öğretmenlik	240	5,0
PDR ve Psikoloji	239	5,0
İlahiyat	223	4,6
Uluslararası İlişkiler, Siyaset Bilimi	93	1,9
Spor Bilimleri	82	1,7
Fen Edebiyat Fakültesi	60	1,2
İletişim ve Radyo Televizyon	48	1,0

Kamu Yönetimi ve İktisadi ve İdari Birimler	41	,9
Diğer	287	6,0
Cevapsız	19	,4
Toplam	4802	100,0

Araştırmaya katılan Proje AİHL öğrencilerinin ileride en fazla çalışmak istedikleri meslek alanı % 30,5 oranla tıp, eczacılık, diş hekimliği ve sağlık alanları olduğu anlaşılmaktadır. Bu alanı % 22,8 ile mühendislik ve mimarlık alanı, % 11,9 ile adalet/hukuk alanı, % 7,1 ile polis, asker ve güvenlik birimleri alanı, % 5,0 ile eğitim-öğretmenlik alanı, % 5,0 ile PDR ve psikoloji ve % 4,6 ile ilahiyat takip etmektedir. Öğrencilerin % 6'sı ise bu konuda diğer seçeneğini belirtmiş, % 0,4'ü ise soruyu boş bırakmıştır.

Bu verilere göre öğrencilerin mesleki yönelimlerinin sırasıyla tıp, eczacılık, diş hekimliği, sağlık alanları, mühendislik ve mimarlık alanı, adalet/hukuk alanı, polis, asker ve güvenlik birimleri alanı, eğitim-öğretmenlik alanı, PDR ve psikoloji ve ilahiyat olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, Proje AİHL öğrencilerinin mesleki yönelimlerinin daha çok sayısal alana dair mesleklerde yoğunlaştığını, sözel alana dair mesleklere yönelimin daha düşük olduğunu göstermektedir.

Öğrencilerin mesleki yönelimleri değişkenler açısından analiz edildiğinde cinsiyet, sınıf düzeyi, aile gelir durumu ile anne-baba eğitim düzeyine göre anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. **Cinsiyet** değişkeni açısından kız öğrencilerin ileride yönelmek istedikleri mesleklerin oranı tıp, eczacılık, diş hekimliği ve sağlık alanları % 41,1, mühendislik ve mimarlık % 15,1, eğitim-öğretmenlik % 7,0, PDR ve psikoloji % 7,0, polis, asker ve güvenlik birimleri % 3,6, ilahiyat % 3,4, spor bilimleri % 0,5 iken; erkek öğrencilerin ileride yönelmek istedikleri mesleklerin oranı tıp, eczacılık, diş hekimliği ve sağlık alanları % 20,4, mühendislik ve mimarlık % 30,4, eğitim-öğretmenlik % 3,1, PDR ve psikoloji % 3,0, polis, asker ve güvenlik birimleri % 10,5, ilahiyat % 5,9, spor bilimleri % 2,9'dur ($p=,000<,05$). Bu bağlamda kız öğrencilerin yöneldikleri tıp, eczacılık, diş hekimliği ve sağlık alanları, öğretmenlik, PDR ve psikoloji gibi mesleklerin erkek öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmekte iken; erkek öğrencilerin ise mühendislik ve mimarlık, polis, asker ve güvenlik birimleri, ilahiyat ve spor bilimleri gibi mesleklere daha fazla yöneldikleri anlaşılmaktadır.

Öğrencilerin mesleki eğilimleri değişkenler açısından analiz edildiğinde **sınıf düzeyine** göre tıp, eczacılık, diş hekimliği ve sağlık alanları, polis, asker ve güvenlik birimleri, eğitim-öğretmenlik ve ilahiyat alanlarında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p=,000<,05$). Buna göre 9. sınıf öğrencilerinin ileride yönelmek istedikleri mesleklerin tıp, eczacılık, diş hekimliği ve sağlık alanları % 33,2, polis, asker ve güvenlik birimleri % 5,5, eğitim-öğretmenlik % 3,7 ve ilahiyat % 3,5, 10. sınıf öğrenci-

lerinin tıp, eczacılık, diş hekimliği ve sağlık alanları % 31,8, polis, asker ve güvenlik birimleri % 6,3, eğitim-öğretmenlik % 3,5 ve ilahiyat % 4,1, 11. sınıf öğrencilerinin tıp, eczacılık, diş hekimliği ve sağlık alanları % 29,4, polis, asker ve güvenlik birimleri % 8,6, eğitim-öğretmenlik % 5,0 ve ilahiyat % 4,7, 12. sınıf öğrencilerinin tıp, eczacılık, diş hekimliği ve sağlık alanları % 26,9, polis, asker ve güvenlik birimleri % 8,6, eğitim-öğretmenlik % 9,1 ve ilahiyat % 7,0'dır. Bu kapsamda öğrencilerin sınıf düzeyi arttıkça tıp, eczacılık, diş hekimliği ve sağlık alanlarına dair mesleki yönelimlerinde düşüş görülmekte iken; öğrencilerin sınıf düzeyi yükseldikçe polis, asker ve güvenlik birimleri, eğitim-öğretmenlik ve ilahiyata dair mesleki yönelimlerinde artış görülmektedir. Sınıf düzeyi yükseldikçe mesleki yönelimde değişim olması, öğrencilerin süreç içerisinde daha gerçekçi değerlendirmeler yapmaları ve kendi potansiyellerine uygun mesleklere yönelmeleri şeklinde yorumlanabilir.

Öğrencilerin mesleki eğilimleri değişkenler açısından analiz edildiğinde **aile gelir durumuna** göre tıp, eczacılık, diş hekimliği ve sağlık alanları, polis, asker ve güvenlik birimleri ve spor bilimleri alanlarında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p=,000<,05$). Buna göre aile gelir durumu iyi olan öğrencilerin ileride yönelmek istedikleri mesleklerin oranı tıp, eczacılık, diş hekimliği ve sağlık alanları % 32,0, polis, asker ve güvenlik birimleri % 5,7 ve spor bilimleri % 1,2, aile gelir durumu orta olan öğrencilerin mesleki yönelimlerinin oranı tıp, eczacılık, diş hekimliği ve sağlık alanları % 29,7, polis, asker ve güvenlik birimleri % 7,5 ve spor bilimleri % 1,7 ve aile gelir durumu düşük olan öğrencilerin mesleki yönelimlerinin oranı ise tıp, eczacılık, diş hekimliği ve sağlık alanları % 28,3, polis, asker ve güvenlik birimleri % 13,8 ve spor bilimleri % 4,6'dır. Bu durum öğrencilerin aile gelir durumu arttıkça tıp, eczacılık, diş hekimliği ve sağlık alanlarına dair mesleki yönelimlerinde artış olduğunu, öğrencilerin aile gelir durumu düştükçe, polis, asker ve güvenlik birimleri ve spor bilimlerine dair öğrencilerin mesleki yönelimlerinde artış olduğunu göstermektedir.

Öğrencilerin mesleki yönelimleri değişkenler açısından analiz edildiğinde **anne eğitim düzeyine** göre mühendislik ve mimarlık, polis, asker ve güvenlik birimleri, ilahiyat ve eğitim-öğretmenlik alanlarında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p=,000<,05$). Buna göre öğrencilerin ileride yönelmek istedikleri mesleklerden mühendislik ve mimarlığı isteyen annesi okur-yazar olmayan öğrencilerin oranı % 11,7, ilkokul mezunu % 18,9, ortaokul mezunu % 20,0, lise mezunu % 26,4, yüksekokul mezunu % 27,1, üniversite mezunu % 34,7, Yüksek Lisans/Doktora mezunu ise % 29,9'dur. Polis, asker ve güvenlik birimlerini isteyen annesi okur-yazar olmayan öğrencilerin oranı % 11,7, ilkokul mezunu % 7,7, ortaokul mezunu % 10,4, lise mezunu % 5,7, yüksekokul mezunu % 3,7, üniversite mezunu % 2,4, Yüksek Lisans/Doktora mezunu ise % 6,2'dir. İlahiyatı isteyen annesi okur-yazar olmayan öğrencilerin oranı % 10,5, ilkokul mezunu % 5,5, ortaokul mezunu % 4,7, lise mezunu % 2,6, yüksekokul mezunu % 3,7, üniversite mezunu % 3,1, Yüksek Li-

sans/Doktora mezunu ise % 2,1'dir. Eğitim-öğretmenliği isteyen annesi okur-yazar olmayan öğrencilerin oranı % 5,5, ilkokul mezunu % 7,5, ortaokul mezunu % 4,7, lise mezunu % 3,7, yüksekokul mezunu % 0,9 üniversite mezunu % 2,5, Yüksek Lisans/Doktora mezunu ise % 2,1'dir. Bu durum öğrencilerin anne eğitim düzeyi yükseldikçe mühendislik ve mimarlığa dair mesleki yönelimlerinde artış olduğunu, öğrencilerin anne eğitim düzeyi düştükçe ise, polis, asker ve güvenlik birimleri, ilahiyat ve eğitim-öğretmenliğe dair öğrencilerin mesleki yönelimlerinde artış olduğunu göstermektedir.

Öğrencilerin mesleki yönelimleri değişkenler açısından analiz edildiğinde **baba eğitim düzeyine** göre mühendislik ve mimarlık, polis, asker ve güvenlik birimleri, ilahiyat, eğitim-öğretmenlik ve spor bilimleri alanlarında anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir ($p=,000<,05$). Buna göre öğrencilerin ileride yönelmek istedikleri mesleklerden mühendislik ve mimarlığı isteyen babası okur-yazar olmayan öğrencilerin oranı % 10,9, ilkokul mezunu % 15,8, ortaokul mezunu % 17,8, lise mezunu % 24,5, yüksekokul mezunu % 22,2, üniversite mezunu % 29,3, Yüksek Lisans/Doktora mezunu ise % 23,9'dur. Polis, asker ve güvenlik birimlerini isteyen babası okur-yazar olmayan öğrencilerin oranı % 18,2, ilkokul mezunu % 9,2, ortaokul mezunu % 10,8, lise mezunu % 7,3, yüksekokul mezunu % 5,2, üniversite mezunu % 4,3, Yüksek Lisans/Doktora mezunu ise % 3,5'tir. İlahiyatı isteyen babası okur-yazar olmayan öğrencilerin oranı % 14,5, ilkokul mezunu % 6,4, ortaokul mezunu % 4,7, lise mezunu % 3,9, yüksekokul mezunu % 6,2, üniversite mezunu % 3,6, Yüksek Lisans/Doktora mezunu ise % 4,1'dir. Eğitim-öğretmenliği isteyen babası okur-yazar olmayan öğrencilerin oranı % 7,3, ilkokul mezunu % 7,2, ortaokul mezunu % 6,7, lise mezunu % 5,1, yüksekokul mezunu % 5,7 üniversite mezunu % 3,2, Yüksek Lisans/Doktora mezunu ise % 2,0'dir. Spor bilimlerini isteyen babası okur-yazar olmayan öğrencilerin oranı % 5,5, ilkokul mezunu % 2,6, ortaokul mezunu % 1,7, lise mezunu % 2,1, yüksekokul mezunu % 1,0, üniversite mezunu % 0,7, Yüksek Lisans/Doktora mezunu ise % 1,2'dir. Bu durum öğrencilerin baba eğitim düzeyi yükseldikçe mühendislik ve mimarlığa dair mesleki yönelimlerinde artış olduğunu, baba eğitim düzeyi düştükçe ise, polis, asker ve güvenlik birimleri, ilahiyat ve eğitim-öğretmenlik ve spor bilimlerine dair mesleki yönelimlerinde artış olduğunu göstermektedir.

SONUÇ

Türkiye'de eğitim sistemi içerisinde bir okul modeli olarak İmam Hatip Okulları ile ilgili son yıllarda niteliği arttırmak amacıyla yapılan düzenlemelerden birisi olan program çeşitliliği ve proje okul uygulamasını konu edinen bu çalışmada, program çeşitliliği ve proje okul modelinin ana özelliklerinin ortaya konulması, öğrencilerin bu okulları tercih nedenleri ve mesleki eğilimlerinin incelenmesi amaçlanmıştır. Bu

kapsamda araştırma bulgularından elde edilen sonuçlar ilgili literatür bağlamında değerlendirilmiştir.

Öğrencilerin yeni bir uygulama olan proje AİHL'leri tercihlerinde önem sırasına göre aile yönlendirmesi, proje okulu olması, TEOG-LGS puanına göre tercih, İmam Hatip'li olma düşüncesi, iyi bir üniversite kazandırma potansiyeli, iyi bir din eğitimi alma düşüncesi gibi faktörlerin etkili olduğu tespit edilmiştir. Proje AİHL modeli henüz yeni bir uygulama olduğu için bu okulları seçen öğrencilerin tercihlerini etkileyen faktörleri karşılaştırmamıza imkan verecek başka bir saha çalışması tespit edilememiştir. Bununla birlikte genel olarak İmam Hatip Okulları üzerine yapılan çeşitli çalışmalarda öğrencilerin tercih ve yönelimlerine dair çeşitli bulgular söz konusudur. Bu bulgular, proje AİHL uygulamasını tercihte etkili olan faktörlerle karşılaştırıldığında ne tür bir farklılık oluştuğuna dair fikir verebilir.

Cebeci'nin 1987 yılında Sakarya, Zonguldak, Ereğli ve Karasu'daki İmam-Hatip Liselerinden 260 öğrenciye yönelik çalışmasında öğrencilerin %71'i dini bilgileri daha iyi öğrenmek, % 15'i aile isteği, % 9'u ise din görevlisi olmak amacıyla İmam Hatip Liselerini tercih ettiğini belirtmiştir.³⁶ Türkmen Gül tarafından 1993-1994 öğretim yılında Bursa ve çevre ilçelerindeki İHL'lerden 500 öğrenciye yönelik yapılan çalışmada ise öğrencilerin %50'si kendi isteğiyle, %26'sı ise aile isteğiyle İHL'yi tercih ettiğini ifade etmiştir.³⁷ Ünlü tarafından 1995-1996 yıllarında Bursa'daki 14 İmam-Hatip Liselerinden 565 öğrenciye yönelik yapılan çalışmada da öğrencilerin sırasıyla kendi istekleri ve aile yönlendirmesi ile bu okulları tercih ettikleri tespit edilmiştir.³⁸ Cerrah,³⁹ Karateke,⁴⁰ Korkmaz,⁴¹ Çetin⁴² ve Ateş⁴³ tarafından yapılan çalışmalarda da öğrencilerin İHL'yi daha çok kendi istekleri ile tercih ettikleri, aile isteği ve yönlendirmesinin daha sonra geldiği belirtilmiştir. Benzer bir şekilde Özensel ve Aydemir tarafından gerçekleştirilen çalışmada da öğrencilerin %43,6'sı İHL'de okumaya kendisinin, %32,7'si ise ailesinin isteği ve yönlendirmesi

³⁶ Suat Cebeci, *Ortaöğretimde Mesleki Din Eğitiminden Mezun Olanların Yönelişleri ve Sebepleri* (Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1989), 75.

³⁷ Emine Türkmen Gül, *İmam-Hatip Lisesi Öğrencilerinin Beklentisi ve Sorunları* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1998), 62.

³⁸ Yıldız Ünlü, *İmam-Hatip Lisesi Öğrencilerinin Beklentisi ve Sorunları* (Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1999), 47.

³⁹ Lokman Cerrah, *İmam-Hatip Lisesi Öğrencilerinin "Din-Toplum İlişkileri" Konusundaki Mülahazaları, Erzurum Örneği* (Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 33.

⁴⁰ Tuncay Karateke, *İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Sorun ve Beklentileri Batman İli Örneği* (Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010), 49.

⁴¹ Mehmet Korkmaz, "İmam-Hatip Lisesi Öğrencilerinin Bu Okulu Tercih Süreçleri", *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/16 (2013), 22.

⁴² İsa Çetin, *Anadolu İmam Hatip Liselerinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Okula İlişkin Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi* (İstanbul: Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017), 49.

⁴³ Pembegül Ateş, *İmam Hatip Lisesi'nde Okuyan Öğrencilerin İmam Hatip Lisesi'ni Tercih Nedenleri ve Beklentileri Gaziantep Örneği* (Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016), 37-41.

ile karar verdiğini ifade ederken,⁴⁴ Aşlamacı'nın araştırmasında, İHL öğrencilerinin %40,3'ü bu okulları kendi isteğiyle tercih ettiğini, %36,8'i ailesinin isteğinin İHL tercihinde daha etkili olduğunu belirtmiştir.⁴⁵ Özdemir ve Karateke'nin araştırmasında ise öğrencilerin İHL tercihlerinde sırasıyla aile, kendi bireysel tercihi ve lise tercih puanının etkili olduğu görülmüştür.⁴⁶

Örneklem büyüklüğü ve yakın zamanda yapılmış olmaları açısından bakıldığında Aşlamacı ile Özensel ve Aydemir'in çalışmalarında öğrencilerin yaklaşık % 40'ı AİHL'leri kendi isteği ile tercih ettiğini belirtirken, üçte biri aile isteği ve yönlendirmesinin etkili olduğunu ifade etmiştir. Proje AİHL öğrencilerini kapsayan bu çalışmada ise aile isteği ve yönlendirmesi ile tercih ettiğini belirtenlerin oranı % 27,7'dir. Bunun dışında proje okulu olması, TEOG-LGS puanı, İmam Hatipli kimliğine sahip olma, iyi bir üniversite kazanma arzusu, iyi bir din eğitimi alma düşüncesi gibi daha çok bireysel karar tercihlerinin de önemli bir faktör olduğu görülmektedir. Bu veriler ışığında değerlendirildiğinde kamuoyunda öğrencilerin İmam Hatip Okullarına ailelerinin baskısı ile gönderildiklerine dair görüşlerin saha gerçeklikleri ile örtüşmediği, öğrencilerin kendi tercihlerini yapma oranlarının daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bununla birlikte ailelerin, kendi çocuklarının geleceği ile ilgili karar ve tercih süreçlerine müdahil olması son derece doğal bir yaklaşımdır. Ailelerin, çocuklarının eğitimine yönelik tercih süreçlerinde yönlendirmede bulunması diğer okul türleri için de geçerli bir durumdur.

Öğrencilerin Proje AİHL tercihlerinde cinsiyet, sınıf düzeyi, aile gelir durumu ve aile eğitim durumu gibi değişkenler açısından anlamlı farklılıklar tespit edilmiştir. Cinsiyet değişkeni açısından erkek öğrenciler, kız öğrencilere göre daha fazla aile yönlendirmesi ile bu okulları tercih ettiklerini belirtmişlerdir. Proje okulu olduğu için tercih etmede de kız öğrencilerin oranı erkek öğrencilerden daha fazla iken, erkek öğrencilerde İmam Hatipli olma düşüncesi ile okulları tercih etme kız öğrencilere göre daha yüksektir. Aşlamacı'nın yaptığı çalışmada da İHL tercihinde kız öğrencilerin kendi isteği ile İmam Hatip Lisesinde okuma oranı, erkek öğrencilerden daha yüksek çıkmıştır.⁴⁷

Sınıf düzeyi açısından bakıldığında proje AİHL'yi tercih etmede sınıf düzeyi yükseldikçe okul tercihinde ailenin etkisi artarken, alt sınıflarda proje okulu olması nedeniyle tercih etme oranı artmaktadır. Proje AİHL'leri tercihte alt sınıflarda okuyan öğrencilerin bu okulların akademik başarılarını daha fazla önemsedikleri ve iyi bir üniversite kazandırma düşüncesinin etkili olduğu görülmektedir. Bu sonuç,

⁴⁴ Ertan Özensel – Mehmet Ali Aydemir, *Türkiye İmam-Hatip Lisesi Öğrenci Profili Araştırma Raporu* (Türkiye İmam-Hatipliler Vakfı Araştırma Raporu, 2014), 61.

⁴⁵ İbrahim Aşlamacı, *Öğrenci ve Öğretmenlerine Göre İmam-Hatip Liseleri: Profiller, Algular, Memnuniyet, Aidiyet* (İstanbul: Dem Yayınları, 2017), 31.

⁴⁶ Şuayip Özdemir – Tuncay Karateke, "Öğrencilerin İmam Hatip Liselerini Tercih Etme Nedenleri (Elazığ Örneği)", *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 45 (2018), 29.

⁴⁷ Aşlamacı, *Öğrenci ve Öğretmenlerine Göre İmam-Hatip Liseleri: Profiller, Algular, Memnuniyet, Aidiyet*, 31.

proje AİHL’de program çeşitliliği ile fen, sosyal, ilahiyat, hafızlık, yabancı dil, sanat ve spor gibi alanlarda öğrencilerin ilgi ve yönelimleri doğrultusunda daha yoğun bir eğitim vererek onların gelişimlerine katkı sunma, ayrıca üniversiteye hazırlanmalarını sağlama amacının öğrenciler tarafından benimsendiğini göstermektedir. Sınıf düzeyi düştükçe İmam Hatipli olmak için proje AİHL’yi tercih etme oranının da azalması ile birlikte değerlendirildiğinde proje AİHL’leri yeni seçen alt sınıflardaki öğrencilerin daha çok başarı odaklı bir anlayışla tercihte buldukları ifade edilebilir.

Aile gelir durumunun öğrencilerin proje AİHL’yi tercihlerinde etkili olup olmadığına yönelik analizlerde aile gelir durumu düşük öğrencilerin okul tercihlerinde okulun eve yakın olması ile proje okulunu tercih etmesi arasında anlamlı bir ilişki bulunmuş ve bu öğrencilerin oranları diğer gelir seviyelerine sahip öğrencilerden daha yüksek çıkmıştır. Ayrıca aile gelir durumu yükseldikçe öğrencilerin proje AİHL tercihlerinde iyi bir üniversite kazanma düşüncesi artarken, aile gelir durumu düştükçe öğrencilerin okul tercihlerinde ortaokuldaki öğretmenlerinin yönlendirme ve etkisinin arttığı görülmüştür.

Anne-baba eğitim durumunun da proje AİHL tercihinde etkili bir faktör olduğu görülmektedir. Elde edilen verilere göre anne ve baba eğitim düzeyi düştükçe iyi bir din eğitimi almak amacıyla tercih etme oranları ile ortaokuldaki öğretmenin yönlendirmesine bağlı olarak tercih etme oranları artmakta, eğitim düzeyi yükseldikçe iyi bir üniversiteyi kazanmak için proje AİHL tercih oranı artmaktadır. Ayrıca baba eğitim düzeyi yükseldikçe İmam Hatipli olmak düşüncesi ile tercih ettiğini belirtenlerin oranı yükselmektedir. Bu veriler, eğitim durumu yüksek olan ailelere mensup öğrencilerin proje okullarını tercih etmelerinde daha çok iyi bir üniversite kazanma arzusunu, diğer bir deyişle akademik başarı beklentisinin etkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Proje AİHL öğrencilerinin gelecekte hedefledikleri mesleklere bakıldığında daha çok sağlık (tıp, eczacılık, diş hekimliği vb.), mühendislik ve mimarlık gibi fen ve matematik alanlarını düşündükleri görülmektedir. Adalet/hukuk, öğretmenlik, askerlik-polislik, PDR-Psikoloji ve ilahiyat alanlarına yönelimleri ise daha düşüktür. Aşlamacı’nın İmam Hatip Liseleri üzerine yaptığı araştırmada öğrencilerin % 23,4’ü ilahiyat alanında okumak istediğini belirtirken, bu oran proje AİHL öğrencilerinde % 4,6’dır. Normal Anadolu İHL öğrencilerinin tıp, eczacılık, diş hekimliği (% 15,7) ve mühendislik-mimarlık (% 10,8) alanları ile ilgili mesleki yönelimleri de proje AİHL öğrencilerinden düşüktür. Her iki okul türünde hukuk/adalet alanı birbirine yakın oranlara sahipken, normal AİHL öğrencileri öğretmenlik alanlarına (% 13) proje AİHL öğrencilerine göre daha fazla yönelim göstermektedirler.⁴⁸ Bu verilere göre normal AİHL ile proje AİHL öğrencilerinin mesleki yönelimlerindeki

⁴⁸ Aşlamacı, *Öğrenci ve Öğretmenlerine Göre İmam-Hatip Liseleri: Profiller, Algılar, Memnuniyet, Aidiyet*, 32.

en önemli farklılık, ilahiyat alanı ile sağlık ve mühendislik alanları tercihinde ortaya çıkmaktadır. Bu da proje AİHL öğrencilerinin daha çok dini alan dışında mesleki yönelime sahip olduklarını, özellikle fen ve sosyal bilimler programı uygulayan proje AİHL'leri bu amaçla tercih ettiklerini ortaya koymaktadır.

Mesleki eğilim cinsiyet değişkeni açısından incelendiğinde kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre sağlık (tıp, eczacılık, diş hekimliği vb.), öğretmenlik, PDR-Psikoloji gibi alanlara yönelimlerinin daha yüksek olduğu, bununla birlikte erkek öğrencilerin de mühendislik ve mimarlık, polislik-askerlik, ilahiyat ve spor bilimlerine kız öğrencilere göre daha fazla eğilim gösterdikleri anlaşılmaktadır. Aşlamacı'nın araştırmasında da benzer bir şekilde kız öğrencilerin daha çok sağlık, öğretmenlik gibi alanlara yönelimi daha yüksek iken, erkek öğrencilerin ilahiyat, mühendislik, hukuk gibi alanlara yönelme oranları daha yüksek bulunmuştur.⁴⁹ Sınıf düzeyi açısından bakıldığında ise proje AİHL öğrencilerinin sınıf düzeyi yükseldikçe sağlık alanlarına dair mesleki yönelim oranlarında düşüş gözlenirken, polislik-askerlik, öğretmenlik ve ilahiyat alanlarına dair yönelimleri artmaktadır. Aşlamacı'nın araştırmasında da benzer bir şekilde sınıf düzeyi yükseldikçe ilahiyat ve öğretmenlik alanlarına yönelim artmaktadır.⁵⁰ Bu veriler, öğrencilerin ilk yıllarda tıp, eczacılık ve benzeri daha yüksek puanlı ve popüler bölümlerde okumayı arzu ettiklerini ancak süreç içinde bu kararlarını revize ederek kendileri için daha uygun bir alana yöneldikleri şeklinde yorumlanabilir.

Araştırmada aile gelir durumu ile anne baba eğitim durumunun öğrencilerin mesleki yönelimlerinde anlamlı farklılıklar oluşturduğunu ortaya koymuştur. Bu bağlamda aile gelir durumu arttıkça tıp, eczacılık, diş hekimliği alanlarına dair yönelim artarken, gelir durumu düştükçe polislik-askerlik ve spor bilimleri alanına yönelim artış göstermektedir. Bu veriler, yüksek gelirli ailelerin çocuklarının yüksek gelirli meslekleri seçme eğiliminde olduğunu ortaya koymaktadır. Anne-baba eğitim düzeyi açısından bakıldığında ise eğitim düzeyi yükseldikçe mühendislik-mimarlık alanlarına yönelim artarken, anne-baba eğitim düzeyi düştükçe polislik-askerlik, ilahiyat, öğretmenlik, spor bilimlerine yönelim artmaktadır. Aile gelir ve eğitim düzeyi yüksek öğrencilerin bu alanları daha az tercih etmelerinin bu mesleklerin toplumsal prestij açısından daha düşük algılanması ile ilgili olduğu düşünülebilir.

KAYNAKÇA

Aşlamacı, İbrahim. *Pakistan Medreselerine Bir Model Olarak İmam-Hatip Okulları*. İstanbul: Dem Yayınları, 2014.

⁴⁹ Aşlamacı, *Öğrenci ve Öğretmenlerine Göre İmam-Hatip Liseleri: Profiller, Algılar, Memnuniyet, Aidiyet*, 32.

⁵⁰ Aşlamacı, *Öğrenci ve Öğretmenlerine Göre İmam-Hatip Liseleri: Profiller, Algılar, Memnuniyet, Aidiyet*, 32-33.

- Aşlamacı, İbrahim. *Öğrenci ve Öğretmenlerine Göre İmam-Hatip Liseleri: Profiller, Algılar, Memnuniyet, Aidiyet*. İstanbul: Dem Yayınları, 2017.
- Ayhan, Halis. *Türkiye’de Din Eğitimi*. İstanbul: Dem Yayınları, 3. Basım, 2014.
- Ateş, Pembegül. *İmam Hatip Lisesi’nde Okuyan Öğrencilerin İmam Hatip Lisesi’ni Tercih Nedenleri ve Beklentileri (Gaziantep Örneği)*. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.
- Can, Abdullah. *SPSS ile Bilimsel Araştırma Sürecinde Nicel Veri Analizi*. Ankara: Pegem Akademi, 2018.
- Cebeci, Suat. *Ortaöğretimde Mesleki Din Eğitiminden Mezun Olanların Yönelişleri ve Sebepleri*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1989.
- Cebeci, Suat. *Din Eğitimi Bilimi ve Türkiye’de Din Eğitimi*. Ankara: Akçağ Yayıncılık, 2. Basım, 2005.
- Cerrah, Lokman. *İmam-Hatip Lisesi Öğrencilerinin “Din-Toplum İlişkileri” Konusundaki Mülhazaları, Erzurum Örneği*. Erzurum: Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010.
- Çetin, İsa. *Anadolu İmam Hatip Liselerinde Öğrenim Gören Öğrencilerin Okula İlişkin Tutumlarının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi*. İstanbul: Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2017.
- Diñçer, Nahit. *1913’ten Günümüze İmam-Hatip Okulları Meselesi*. haz. Ertuğrul Düzdağ. İstanbul: Şule Yayınları, 1998.
- Gül, Emine Türkmen. *İmam-Hatip Lisesi Öğrencilerinin Beklenti ve Sorunları*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1998.
- İlköğretim ve Eğitim Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun (Kanun No. 6287), Resmi Gazete 28261 (11 Nisan 2012). Erişim 20 Nisan 2020. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/04/20120411-8.htm>
- Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayınları, 2. Basım, 2019.
- Karateke, Tuncay. *İmam Hatip Lisesi Öğrencilerinin Sorun ve Beklentileri Batman İli Örneği*. Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2010
- Korkmaz, Mehmet. “İmam-Hatip Lisesi Öğrencilerinin Bu Okulu Tercih Süreçleri”. *Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 1/16 (2013), 7-40.
- Millî Eğitim Bakanlığı. *Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2018-2019*. PDF: Strateji Geliştirme Başkanlığı, 2019. 30102730_meb_istatistikleri_organ_egitim_2018_2019.pdf

- Milli Eğitim Bakanlığı, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü. *Anadolu İmam Hatip Liselerinde Program Çeşitliliği (Proje Okulları) Kitapçığı*. Ankara: 2018.
- Milli Eğitim Bakanlığı Ortaöğretim Kurumları Yönetmeliği, *Resmi Gazete* 28758 (7 Eylül 2013). Erişim 30 Haziran 2020. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2013/09/20130907-4.htm>
- Milli Eğitim Temel Kanunu ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, (Kanun No, 6528), *Resmi Gazete* 28941 (1 Mart 2014). Erişim 19 Aralık 2019. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/03/20140314-1.htm>.
- Milli Eğitim Bakanlığı Özel Program ve Proje Uygulayan Eğitim Kurumları Yönetmeliği, *Resmi Gazete* 29818 (1 Eylül 2016). Erişim 25 Mayıs 2019. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2016/09/20160901-32.htm>.
- Milli Eğitim Bakanlığı, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü. “Din Öğretimi Genel Müdürlüğüne Bağlı Okullar”. Erişim 10 Haziran 2020. http://dogm.meb.gov.tr/bilgisistemi/okul_listesi
- Milli Eğitim Bakanlığı, Din Öğretimi Genel Müdürlüğü. “Anadolu İmam Hatip Liseleri, İmam Hatip Ortaokulları Vizyon Belgesi”. Erişim 12 Haziran 2020. <https://dogm.meb.gov.tr/www/anadolu-imam-hatip-liseleri-ve-imam-hatip-ortaokullari-vizyon-belgesi/icerik/526>
- Milli Eğitim Bakanlığı. “Özel Program ve Proje Uygulayan (Program/Proje) İmam Hatip Okulları Danışma Kurulu Uygulama Usul ve Esasları”. Erişim 25 Ocak 2020. https://dogm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_11/21102043_Program_Proje_OkullarY_DanYsma_Kurulu_Uygulama_EsaslarY.pdf
- Milli Eğitim Bakanlığı. “Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı”. Erişim 15 Nisan 2020. https://ttkb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2018_02/21173451_ort_ogrtm_hdc_2018.pdf
- Milli Eğitim Bakanlığı. “2020 yılı Sınavla Öğrenci Alacak Ortaöğretim Kurumlarına İlişkin Merkezî Sınav Başvuru ve Uygulama Kılavuzu”. Erişim 10 Haziran 2020. https://www.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2020_05/06105923_BasYvuru_ve_Uygulama_KYlavuzu_2020_GuYncel.pdf
- Milli Eğitim Bakanlığı. “Teknoloji Anadolu İmam Hatip Lisesi Açılıyor”. Erişim 21 Haziran 2020. <https://dogm.meb.gov.tr/www/teknoloji-anadolu-imam-hatip-lisesi-aciliyor/icerik/1031>
- Öcal, Mustafa. “Kuruluşundan Günümüze İmam-Hatip Liseleri”. *Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi* 6 (1999), 201-254.
- Öcal, Mustafa. “İmam-Hatip Liselerinde Din Eğitimi”. *Din Eğitimi*. ed. Mustafa Köylü - Nurullah Altaş. Ankara: Gündüz Matbaacılık, 2. Basım, 2012.

- Özdemir, Şuayip – Karateke, Tuncay. “Öğrencilerin İmam Hatip Liselerini Tercih Etme Nedenleri (Elazığ Örneği)”. *Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 45 (2018), 5-32.
- Özensel, Ertan – Aydemir, Mehmet Ali. *Türkiye İmam-Hatip Lisesi Öğrenci Profili Araştırma Raporu*. Konya: TİMAV, 2014. <https://timav.org.tr/raporlar/turkiye-imam-hatip-lisesi-ogrenci-profil-arastirmasi/>.
- Sitembölükbaşı, Şaban. *Türkiye’de İslam’ın Yeniden İnkişafı 1950-1960*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları, 1995.
- Ünlü, Yıldız. *İmam-Hatip Lisesi Öğrencilerinin Beklenti ve Sorunları*. Bursa: Uludağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1999.
- Zengin, Mahmut. “Modern Türkiye’de Din ve Eğitim Politikaları Ekseninde İmam Hatip Okulları Üzerine Bir Analiz”. *Geleceğin İnşasında İmam Hatip Okulları*. ed. İhsan Erdem vd. Malatya: İnönü Üniversitesi Yayınevi, 2017.

